

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Π.Μ.Σ.)
«ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»

Η Ολοκληρωμένη Αξιοβίωτη Ανάπτυξη
των Ορεινών Περιοχών της Ελλάδας -
Δυνατότητες, Αδυναμίες, Ευκαιρίες, Απειλές -
S.W.O.T. Analysis

Ειρήνη Καββαδία, Οικονομολόγος - Περιφερειολόγος

Επιτροπή Παρακολούθησης:

Καθηγητής Δ. Ρόκος (επιβλέπων), Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Καθηγητής Κ. Κουτσόπουλος, Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Επ. Καθηγητής Κ. Χατζημπίρος, Σχολή Πολιτικών Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι να καταγράψει κατά το δυνατό, τα υπάρχοντα δεδομένα που αφορούν στο σύνολο της πραγματικότητας που βιώνουν οι ορεινές περιοχές της Ελλάδας, να εξετάσει κριτικά τα αποτελέσματα των διαφόρων προσπαθειών ανάπτυξης που έχουν υλοποιηθεί στο παρελθόν ή υλοποιούνται στον παρόν σε αυτές, με απώτερο στόχο τον εντοπισμό των προβλημάτων – αδυναμιών – ευκαιριών και απειλών που αντιμετωπίζουν και τη διατύπωση κατευθυντηρίων γραμμών (αξόνων προτεραιότητας) και συγκεκριμένων μέτρων και προτάσεων για την εφαρμογή της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης σε αυτές.

Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκε το μοντέλο της Ολοκληρωμένης και γι' αυτό Αξιοβίωτης Ανάπτυξης, αποδίδεται σε δύο παράγοντες: Πρώτον, στην αδυναμία των μέχρι σήμερα εφαρμοζομένων πολιτικών ανάπτυξης να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά και στο σύνολό τους τα ποικίλα κοινωνικό – οικονομικά προβλήματα των περιοχών αυτών και δεύτερον, στην ίδια τη φύση και την πραγματικότητα των ορεινών περιοχών, η οποία χαρακτηρίζεται από μοναδικά πλεονεκτήματα αλλά και αδυναμίες, που μόνο ολοκληρωμένα θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν.

Η εργασία αναπτύσσεται μέσα από τρία βασικά μέρη, στο πρώτο επιχειρείται η καταγραφή της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας των ορεινών περιοχών της Ελλάδας. Στο δεύτερο μέρος αναλύονται κριτικά οι υφιστάμενες εθνικές και ευρωπαϊκές

πολιτικές για τις ορεινές περιοχές, ενώ γίνεται αναφορά και στις αντίστοιχες διεθνείς δράσεις για την προστασία και την ανάπτυξή τους. Η εργασία κλείνει με το τρίτο μέρος το οποίο αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο τεκμηριώνεται η επιλογή του μοντέλου της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης για τις ορεινές περιοχές της Ελλάδας, α) μέσω της ανάδειξης των υφιστάμενων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν και β) μέσω του αποκλεισμού των λοιπών μοντέλων ανάπτυξης με τη βοήθεια της εις άτοπον απαγωγής. Στο δεύτερο αναδεικνύονται οι τομείς με ιδιαίτερη αναπτυξιακή προοπτική, η δυναμικότητα των οποίων έχει διαφανεί από την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης αλλά και από τον υπολογισμό των συντελεστών περιφερειακής ειδικευσης για κάθε μια από τις επτά ορεινές περιφέρειες της Ελλάδας. Στο τρίτο κεφάλαιο του τρίτου μέρους, διατυπώνεται αναλυτικά το προτεινόμενο σενάριο Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης με συγκεκριμένους άξονες προτεραιότητας, μέτρα και δράσεις, καθώς επίσης και με όλες τις απαραίτητες διατάξεις για την εφαρμογή του. Η παρούσα ολοκληρώνεται με το τέταρτο κεφάλαιο του τρίτου μέρους, όπου και γίνεται η αξιολόγηση του προτεινόμενου Ολοκληρωμένου αναπτυξιακού σεναρίου με τη βοήθεια μιας ανάλυσης - Πλεονεκτημάτων, Αδυναμιών, Ευκαιριών και Απειλών - S.W.O.T. που χρησιμοποιείται από την περιφερειακή επιστήμη για την ex – ante αξιολόγηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Η βιβλιογραφία που αποτέλεσε την υποδομή της εργασίας ήταν η εξής: α) αναφορικά με την υφιστάμενη κατάσταση των ορεινών περιοχών και τις εφαρμοζόμενες σε αυτές πολιτικές χρήσιμα στοιχεία αντλήθηκαν από τα υπό δημοσίευση πρακτικά του 3^{ου} Διεπιστημονικού Συνεδρίου του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (Ε.Μ.Π.) για την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών καθώς και από το σύνολο των πηγών που έχει συγκεντρώσει το Κέντρο, από τα έγγραφα των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών (Κ.Π.) και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (Ε.Π.) της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, από τα πανεπιστημιακά συγγράμματα του τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου και τέλος, από τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των Διεθνών Διασκέψεων και των Διεθνών Οργανισμών και Φορέων για τις ορεινές περιοχές. β) Αναφορικά με τη διατύπωση του Ολοκληρωμένου Αναπτυξιακού σεναρίου και συγκεκριμένα με την δομή, τους στόχους και τον τύπο διάρθρωσής του, κύρια βιβλιογραφία αποτέλεσαν, τα συγγράμματα του Καθηγητή Α. Παπαδασκαλόπουλου, τα συγγράμματα του Καθηγητή Δ. Ρόκου για τις Ολοκληρωμένες Αποδόσεις και την Αξιοβίωτη Ανάπτυξη και το σύνολο των σημειώσεων και των διαλέξεων των μαθημάτων αυτού αλλά και των υπολοίπων Καθηγητών μου, τόσο από το Δ.Π.Μ.Σ. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», όσο και από το Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου.

Συγκεκριμένα και όσον αφορά στα στατιστικά στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση της έρευνάς μου, η πλειονότητά τους προήλθε από την Ε.Σ.Υ.Ε. και συγκεκριμένα από την Απογραφή της Εκτάσεως της Ελλάδας ανά Βασική Κατηγορία Χρήσεων, καθώς επίσης και από τη Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδας του 2001. Τα στοιχεία αυτά εμφανίζουν ανομοιογένεια ως προς τη βάση καταγραφής τους (για ορισμένα έτη είναι τα εννέα γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας ενώ για κάποια άλλα, οι σημερινές

περιφέρειες προγραμματισμού - όπως αυτές έχουν δημιουργηθεί για την εξυπηρέτηση των αναγκών του περιφερειακού προγραμματισμού σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης - N.U.T.S. 2) και δεν αφορούν αποκλειστικά σε ορεινές περιοχές, έτσι για την καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγκών της εργασίας τα πρωτογενή αυτά στατιστικά στοιχεία επεξεργάστηκαν σε επίπεδο περιφέρειας μετά βέβαια από τον χαρακτηρισμό των 7 εκ των 13 συνολικά περιφερειών της Ελλάδας ως ορεινών (με κριτήριο το ποσοστό της ορεινής έκτασης που διαθέτουν σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο της Χώρας).

Προκειμένου να εξυπηρετηθεί ο σκοπός της παρούσης, στο σύνολο των δραστηριοτήτων που διενεργήθηκαν, ακολουθήθηκε η μεθοδολογία των Ολοκληρωμένων Αποδόσεων (1979) βάσει της Θεωρίας της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης που έχει διατυπώσει ο Καθηγητής του Ε.Μ.Π. Δημήτρης Ρόκος. Σύμφωνα με αυτή τη μεθοδολογία μπορεί να γίνει ο σχεδιασμός και η εφαρμογή μιας Ολοκληρωμένης και αληθινά Αξιοβίωτης αναπτυξιακής πολιτικής, που στο κέντρο της θα έχει τον άνθρωπο και το περιβάλλον (Ρόκος, 1979).

Τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν με την εκπόνηση της παρούσης είναι τα εξής: α) Η συγκέντρωση και ταυτόχρονα η δημιουργική κριτική ανάλυση, των εφαρμοζόμενων πολιτικών, προγραμμάτων και δράσεων που αφορούν στις ορεινές περιοχές, β) Η επεξεργασία των διαθέσιμων πρωτογενών στατιστικών στοιχείων, που οδήγησε στη δημιουργία νέων δευτερογενών στοιχείων που αφορούν αποκλειστικά σε ορεινές περιφέρειες, και γ) Η διατύπωση ενός υλοποιήσιμου Ολοκληρωμένου σεναρίου Αξιοβίωτης Ανάπτυξης για την ευαίσθητη κατηγορία των ορεινών περιοχών.

Ιδιαίτερα και όσον αφορά στο τελευταίο εκ των αποτελεσμάτων που προαναφέρθηκαν, γίνεται σαφές ότι, με τη διπλωματική αυτή εργασία και παρά τις αρχικές δυσκολίες στην εξεύρεση στοιχείων, δημιουργήθηκε το κατάλληλο υπόβαθρο, για την διατύπωση ενός ολοκληρωμένου αναπτυξιακού σεναρίου με συγκεκριμένες προτάσεις και μέτρα που δύναται να πραγματοποιηθούν μέσα από το Δ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Κ.Π.Σ.) ή οποιαδήποτε άλλη εθνική ή τοπική δράση. Οι άξονες του αναπτυξιακού σεναρίου εξειδικεύονται μέσα από συγκεκριμένα μέτρα και καινοτόμες δράσεις, όπως λόγω χάρη η θέσπιση του «Ορεινόσημου» για τη χρηματοδότηση της Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης, το «Επίδομα Μονίμου Ορεινής Διαμονής» για την προσέλκυση μόνιμης εγκατάστασης, η δημιουργία νέας μορφής αγροτικών συνεταιρισμών που θα παρέχουν τεχνολογικές, επιστημονικές, νομικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες στα μέλη τους, για την ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων, η δημιουργία ενός «Διεπιστημονικού Κέντρου Έρευνας» σαν αυτό που λειτουργεί στο Μέτσοβο, σε καθεμιά ορεινή περιφέρεια, η πρόταση για δημιουργία «Σύγχρονης και Ενημερωμένης Βάσης Δεδομένων για τις Ορεινές Περιοχές» και πλήθος άλλων εξειδικευμένων μέτρων.

Τέλος, τα νέα στοιχεία που δημιουργήθηκαν ή και που αναδείχθηκαν μέσα από τις σελίδες της παρούσης, καθώς και το προτεινόμενο Ολοκληρωμένο Αναπτυξιακό Σενάριο, είναι δυνατόν να αποτελέσουν στο μέλλον την αφετηρία για περαιτέρω επεξεργασία και ανάλυση μέσα από τη διαδικασία της ανάδρασης, όπως ακριβώς θα το ήθελε και η μεθοδολογία των Ολοκληρωμένων Αποδόσεων.